

Uredništvo i uprava
ZAGREB. MASARYKOVA 28a
Telefon 67-80

Uredništvo in uprava
za Slovenijo in slovenski del
Julijske Krajine
LJUBLJANA. Erjavčeva 4a

ISTRA

Narod, koji se odrece ma i jedne
stope krvi i znojem otaca svo-
jih natopljene zemlje nije dosto-
jan da se nazivlje narodom

NA DELO

Odkar izhaja se je »Istra« trudila, da poleg drugih svojih nalog, ki niso mogoče omenjeno ravno male, izpolnjuje svojo specialno dolžnost, da poveže med seboj naše emigrantske vrste, da postane veza med poedinimi deli emigracije in poedinici, doprinasajoč s tem k ustvarjanju skupne emigrantske zavesti in solidarnosti. Končno je list težil za tem, da s prinašanjem vesti iz organizacij in poročil o društvenem delovanju pripomore vsakemu društvu in njegovemu delu, s čimer se ni med drugim naredila potrebna vsluga dotični organizaciji, temveč se je s tem prispevalo k potrebnemu medsebojnemu spoznavanju in koordinaciji dela. Ni namreč redkost, da so poročila in vesti poedinih organizacij širšega interesa, koristna tudi za ostale organizacije in emigracije — torej društvu — in listom, ožji, določeni krog. Inicijativa nekega društva more biti koristno upotrebljena, kadar je objavljena v listu, tudi druge, da ne govorimo o ostalih možnostih sodelovanja med organizirano emigracijo — torej društev — in lista.

To potrebo občutimo sedaj v toliko večji meri, ker so tudi možnosti tega skupnega delovanja — odkar je list prešel popolnoma, stvarno in formalno v roke emigracije oziroma zveznega vodstva — mnogo večje.

Zaradi tega si bo uredništvo lista sedaj s povečano silo prizadevalo, da pride do čim ožjega in plodnejšega sodelovanja med poedinimi društvu in »Istro«. Vsa naša društva, vsi naši forumi, vsi poedinici, katerim je pri srcu ljubezen do rodne grude in katerim je do interesa našega naroda tam preko in naše emigracije tu, bodo našli v listu večje možnosti delovanja. Končno je želja uredništva, da društva redno pošiljajo poročila o svojem delovanju, ki se v današnjih prilikah smejo in morejo objavljati. To ne bo samo pripomoglo k razvoju dotičnega društva, temveč bodo tudi ostale organizacije našle v takih poročilih koristnih vzpodbod za delo v svojem delokrogu, s čimer bo mnogo doprinešenega k medsebojnemu boljšemu spoznavanju in koristnemu tekmovanju.

Ni potrebno naglaševati, da morajo biti vsa ta poročila stvarna in objektivna. Uredništvo se bo izogibalo vsega, kar bi moglo povzročati trenja med našimi vrstami, ali — tam kjer se že spori nahajajo, — da se spor še bolj zaostri, kar je brezciljno in škodljivo in to še posebno v sedanjem času.

To pričakuje list od svojih sodelavcev, kar je treba še posebno poudariti, ker nam taki pojavi prav ničesar ne morejo koristiti niti nam, a še najmanj v očeh tretjih...

Organizacije so dobile od Zveze v posebni okrožnici navodila, kako bodo mogle s svoje strani na najboljši način organizirati to sodelovanje z listom. Redakcija pa še posebej s svoje strani apelira na vsa naša društva, da se od časa do časa javljajo uredništvu preko svojega odredenega člana — poročevalca. »Istra« ne bo objavljala samo vesti iz društev in poročil o delovanju organizacij, temveč ji je na tem, da ti naši dopisniki v različnih krajih opišejo tudi življenje naših emigrantov v njihovem kraju, da nam prikažejo, koliko jih je, s čim se v glavnem pečajo, kako se odzivajo delu v društvu, kakšne so prilike v njihovem kraju, med našimi emigranti pa še posebej. O teh in sličnih zadevah naj vodijo računa ti naši dopisniki, list pa bo objavil, kar je vredno za vso našo javnost. Na ta način bodo prišle do svoje besede v listu vse naše društvene edinice, vse naše emigrantske skupine, ker list kot lastnik vse emigracije mora služiti vsej emigraciji in vsem njenim delom. V tem pogledu apeliramo tudi na poedince med našimi emigrantskimi vrstami, katerim so prav tako odprti stolpci v našem listu.

V toliko smo smatrali za potrebno povdariti pomen okrožnice, ki jo je Zveza razposlala društvom. Pri tem ne dvomimo, da bodo vsa naša društva in vsi dobronamerni poedinici smatrali ta apel za dolžnost, da pripomorejo k širjenju našega lista, da se mu s tem ne samo omogoči obstoj v sedanji skromni obliki, temveč da ga z vsemi skupnimi silami tudi povečamo v ponos in korist vse emigracije in našega rodnega kraja.

Torej na delo!

O naknadi ratne štete

Pripremne radove izvršila je Banska uprava u Ljubljani — Pitanje još nije riješeno, ali je na najboljem putu

Govoriti o problemu ratne odštete dva deset i dvije godine po završetku svjetskog rata izgleda svakako anahronistički. A ipak nije, jer je još uvijek neriješen. U posljednje vrijeme mnogo se je pisalo o tom predmetu, a neke novine, po svojoj prilici netačno informirane, lansirale su i uzbudljive vijesti.

Radi se o naknadi ratne štete onim jugoslovenskim državljanima, koji u doba kad je svršio svjetski rat, još nisu bili jugoslovenski državljani, a koji su od 21. maja 1915 godine do kraja rata bili oštećeni duž austrijsko-talijanskog bojišta, u Koruškoj, Istri, Trstu, Goričkoj i Dalmaciji.

Nas u prvom redu zanima ovdje pitanje odštete onim našim izbjeglicama, koji su ranije bili talijanski državljani. Mnogi od njih su postali poslije, ili opcijom ili prirodjenjem, jugoslovenski državljani. Talijanska vlada je svim svojim državljanima priznala pravo na naknadu ratne štete, kada su za to postojali uslovi. Ali ona to pravo nije priznala onima, koji nisu bili talijanski državljani (pa makar pretrpjeli štetu na njezinom teritoriju), bilo što su a priori bili državljani Kraljevine Srbije i Crne Gore, bilo što su iza rata na temelju mirovnih ugovora opcijom postali jugoslovenski državljani ili što su poslije prirodjenjem postali državljani Jugoslavije po zakonima Kraljevine Jugoslavije. Kod tih posljednjih dogodilo se čak i to da je njima već procijenjena (pa čak i likvidirana), ali još neisplaćena ratna odšteta bila ukinuta ili obustavljena. U glavnom se dogodilo to zbog toga što nijedna država nije dužna da tudim državljanima plati ratnu odštetu kada za to ne postoje ili zakoni ili međunarodni ugovori. Između Jugoslavije i Italije do takvog ugovora nije nikada došlo. Takav ugovor naravno temelji bi se samo na principu reciprociteta, i to je bio glavni uzrok što taj ugovor nije bio sklopljen.

Dogodilo se dakle da su mnogi jugoslovenski državljani, koji u doba završetka rata nisu bili još jugoslovenski državljani, ostali bez prava na ratnu odštetu. To se dogodilo i našim Hrvatima i Slovencima u Istri, u Juljskoj Krajini, u Koruškoj, ali i Srbima koji nisu bili državljani Srbije ili Crne Gore i koji su živjeli u susjednim zemljama na Balkanu.

Povedena je bila zbog toga akcija da se popravi ta očita nepravda i za Jugoslovane iz Italije i Koruške. Paralelno s ovom akcijom pokrenuta je i akcija u korist Srba iz susjednih zemalja na Balkanu. Ni jedna ni druga akcija nije završena, ali nalazi se u punom toku.

Da se popravi ovo stanje.

Narodna Skupština Kraljevine Jugoslavije je na prijedlog narodnog poslanika g. Jurja Kučiča povodom debate o zakonu o naknadi ratne štete 17. XI. 1922 izglasala rezoluciju, da je naša vlada dužna da i tim državljanima prizna odštetu za ratnu štetu.

Usljed toga su vojni oštećenici koji do tada još nisu bili prijavili svoju ratnu štetu našim vlastima, poslali nakon toga svoje prijave i podneske Ministarstvu za socijalnu politiku. Međutim su u pomanjkanju jednog pozitivnog zakona svi ti podnesci ostali neriješeni.

Godine 1931 na zahtjev blagopočivšega Kralja Aleksandra I i na osnovu riješenja

finansijskog komiteta od 18. 3. 1931 obrazovala se je ministarska komisija, da prouči to pitanje naknade ratne štete i način likvidacije i isplate otštete našim državljanima, koji nisu još dobili vojnu odštetu i koji pripadaju toj kategoriji.

Ali ni ova komisija nije mogla da izvrši svoj zadatak zbog pomanjkanja pozitivnih zakonskih odredaba i pitanje ratne odštete je ostalo neriješeno sve dok nije 1939 godine Ministarstvo za socijalnu politiku i narodno zdravlje poslalo sve prijave vojnih šteta Banskou upravi u Ljubljani da utvrdi stvarno stanje pretrpljene vojne štete i da odredi rok za naknadno podnošenje prijave ratne štete onih oštećenika, koji to do danas još nisu bili učinili.

Ovom važnom koraku prethodila je živa i duga akcija raznih odbora i komiteta oštećenika, obrazovanih u Ljubljani i Mariboru i raznih ličnosti u Beogradu. Da je provlađivanje tih pripremih radova bilo povjerenje baš Banskou upravi u Ljubljani, ima svoj razlog u tome što se najveći broj ratnih oštećenika nalazi na teritoriji Slovenije, dakle na području Banske uprave u Ljubljani.

Banska uprava u Ljubljani odredila je za ovaj posao g. Franca Gorkiča, činovnika Banske uprave u Ljubljani, koji je svojedobno bio najbolji stručnjak za te stvari u Juljskoj Krajini. On je pregledao sve prijave vojnih šteta i Banska uprava u Ljubljani je nato prosljedila Ministarstvu za socijalnu politiku njegove predloge za postupak i ustanovljenje vojne štete.

Nakon što su gg. ministarski pretsjednik ministar pravde i ministar za socijalnu politiku odobrili taj rad, Banska uprava u Ljubljani poslala je dne 19. 6. 1939 godine ove svoje prijedloge Ministarstvu finansija, gdje se vrši paralelna akcija i za južnosrbijanske oštećenike.

Medjutim je Ministarstvo za socijalnu politiku izradilo nacrt zakona o izmjenama i dopunama zakona o isplati ratne štete od 29. nov. 1922. Tim nacrtom predviđa se priznavanje prava na ratnu štetu u glavnom svim onima koji bi imali pravo na ratnu štetu da su u momentu završetka rata bili već jugoslovenski državljani.

To je dakle faza u kojoj se momentano nalazi to bolno pitanje ratne otštete našim izbjeglicama. Akcije koje se vode već kroz duge godine, ipak su uspjele da se to pitanje makne sa mrtve tačke i da se povoljno riješenje sve više približava, ali još nije rečeno da je stvar sretno dovršena, dok taj nacrt zakona ne bude pretvoren ustavnim putem u zakon.

Sve druge vijesti koje se po novinama javljaju i kojima se oštećenici zavaravaju, nisu tačne. Problem još nije riješen. Uspjelo nam je da za to pitanje pobudimo interes sviju šefova pojedinih stranaka, i vlada sama je naklonjena povoljnom riješenju. Glavnu riječ imat će naravno Ministar finansija. Jer priznati štetu treba i nadoknaditi i u tu svrhu namaknuti finansijska sredstva.

Novim preuredjenjem države uslijed sporazuma od 26. 8. 1939 godine nastaje pitanje kome padaju na teret finansijska opterećenja u vezi s tim pitanjem. Ali, bilo to na teret državne zajednice ili pojedinih banovina, već stvorenih ili koje se tek stvaraju, to nikako ne smije da bude zapreka da se ta stvar konačno uredi, jer tu se radi o duboko moralnoj dužnosti koja se oslanja na zahtjevima pravde i pravičnosti.

(mdv)

Naselitev emigrantov v Bosni

Kakor smo že poročali v našem listu, se je pred časom izselilo iz Bosne 30 italijanskih družin. Ti Italijani so se naselili v Bosni pred 50 leti, ko so prišli iz Tirolske in se naselili v naselbini Mahovljani v bližini Banjaluke. Bavili so se večinom z vinogradništvom. Ko pa je trto pričela uničevati trtna uš, jim je ta nesreča uničila blagostanje. Sedaj pa jih je italijanska vlada v dogovoru z našo vladou poklicala v nove naselbine na ozemlje sprejmljenih protinskih močvirij. Precej posestev odhajajočih Italijanov so kupili Slovenci. Tudi naši emigranti se zavzemajo za to, da bi prišli v ta rodovitni kraj. Ljubljanski »Jutro« je prineslo v zvezi z izselitvijo med drugim tole vest:

Društvo »Istra« v Banjaluki je za-

prosilo kmetijsko ministrstvo, ki je določilo za odkup teh posestev dva milijona dinarjev, naj bi naselilo sem jugoslovenske emigrante iz Italije, ki nimajo dovolj sredstev, da bi zemljo sami plačali. Do sedaj sicer prošnja še ni rešena, ali upanje je, da bo ministrstvo prošnji vsaj delno ugodilo. Res je, da bi tudi drugi radi dobili zastoj na zemljo, toda malo je takih prosilcev, ki so večji vinogradništva in sadjarstva, zato bi v njihovih rokah trtni in sadni nasadi propadli, kar bi pač ne bilo dobro. Naši ljudje iz Primorja bi mogli služiti domačinom kot učitelji v gojenju trt in sadnega drevja. Saj so že do sedaj pokazali, kaj zmorejo. Na jesenski sadni razstavi v Banjaluki so odnesli skoraj vse prve nagrade

TJEDAN MEDUNARODNE POLITIKE

POLOŽAJ NA BALKANU

Pismo iz Beograda*)

Sve balkanske države ostale su do danas neutralne u ratu između velikih sila. Ali sve one osjećaju opasnost da budu uvučene u rat.

Rat Balkanu ne prijeti danas od suprotnosti, koje postoje između pojedinih balkanskih država. Opasnost prijete zbog pretenzija velikih sila, koje smatraju da su na Balkanu i u susjednom Podunavlju njihove interesne sfere. Time nije rečeno, da velesile direktno ugrožavaju nezavisnost i integritet balkanskih i podunavskih država, izuzevši možda Besarabiju, u koliko naime Sovjetska Rusija smatra ovo pitanje još otvorenim između nje i Rumunjske. Isto tako nije time rečeno, da se stav Balkanu najbližih velevlasti, Rusije i Italije, ne bi promijenio, da na pr. Njemačka pobijedi u ratu. Ali pri današnjem stanju stvari može se uzeti, da one ne ugrožavaju direktno nezavisnost i integritet država na Balkanu i Podunavlju. Njima je danas cilj, da osiguraju na ovom sektoru svoje interese, gospodarske i političke.

Privredni interesi postoje u prvom redu za Njemačku, u drugom za Italiju, dok za Sovjetsku Rusiju ne postoje. Pošto Italija nije u ratu imamo pri današnjoj situaciji da razmotrimo samo privredni interes Njemačke na ovom području. Ona smatra da ima pravo na poljoprivredne i ostale produkte kao i sirovine, s kojima Balkan i Podunavlje raspolažu, i to na sav višak produkata ovoga područja, u koliko ti produkti nisu potrebni samom domaćem stanovništvu Balkana i Podunavlja. Njemačka smatra da je u vršenju toga prava nitko ne može da smeta.

Ovo stanovište Njemačke potpuno odgovara propisima međunarodnoga prava, jer su države Balkana i Podunavlja neutralne. Zato su ga države Balkanskoga sporazuma na svom posljednjem zasjedanju i u toliko primile, što su zaključak da će i od sada kao što je to bio slučaj i do sada u pogledu izmjene dobara postupati i dalje prema svim državama bez razlike potpuno jednako, kako to i iziskuje njihov stav stroge neutralnosti.

Zato možemo vjerovati u iskrenost njemačke reakcije u tom pogledu na zaključke beogradske konferencije.

No isto tako je jasno, da spomenuto stanovište Njemačke u pogledu njenih privrednih interesa u Podunavlju i na Balkanu ne odgovara interesima Saveznika, Francuskoj i Velikoj Britaniji. Ali pošto stanovište Balkanskoga sporazuma odgovara propisima međunarodnoga prava, jasno je da francuska i engleska javnost nisu mogle nepovoljno reagirati na zaključke beogradske konferencije u privrednom pogledu.

Jedno od glavnih sredstava, kojim se Saveznici služe u ratu protiv Njemačke jest blokada, koja ima baš taj cilj, da Njemačkoj onemogući da izdrži u ratu u privrednom pogledu. Na tom terenu može se reći vodi se u okviru Podunavlja i Balkana žestoka borba između zaraćenih strana, većinom prikriveno.

U toj borbi postoji velika opasnost za neutralnost balkanskih država. Tu opasnost je imao prvenstveno u vidu W. Churchill u svom poznatom govoru preko radija, kad je »prijetio« neutralcima.

Smisao njegova govora je bio da zapadni saveznici ne će dozvoliti u toku rata da male države samo da očuvaju svoju neutralnost, potpomažu privredno Njemačku, jer se time ometaju ciljevi blokade, jednog od najvažnijih sredstava sadanjenog ratovanja. Zato je pozvao sve neutralce da već sada pristupe bloku zapadnih velevlasti, a nije rekao što će biti ako one to ne urade. Može se medjutim zaključiti da je htio reći da će sve male države biti prisiljene, prije ili poslije, da se opredijele na jednu ili na drugu stranu.

Još važniji su politički interesi velikih sila na Balkanu i u Podunavlju. Tu je u prvom redu Sovjetska Rusija, koja ima teritorijalne aspiracije na Besarabiju, a i preko toga ima kao cilj — stari

*) Mjesto običnog tjednog pregleda vanjsko-političkih događaja donosimo ovo zanimljivo pismo iz Beograda, koje upotpunjuje naša dosadnja razmatranja o vanjsko-političkom položaju na Balkanu, kako se prikazuje nakon beogradske konferencije. (Ur.)

(Nastavak na drugoj strani)

U LIŽNJANU TREBA UREDITI OBALU

Ližnjan. — Među ribarskim mjestima puljske okolice jedno je od najvažnijih bez sumnje Ližnjan, koji ima ništa manje nego jedanaest motornih brodica za ribarenje, a da o mnogim barčicama na vesla ni ne govorimo. Međutim baš to selo nema uopće pravoga lukobrana, nego je luka otvorena svim istočnim vjetrovima, što je za ribare prava pokora. Uslijed toga imaju ribarske ladje mnogo nepravilnosti, jer se nemaju kamo skloniti, a ni za nevremena svoje motorne brodice kamo privezati, nego moraju baciti teška sidra i vezati se teškim lancima kako bi se odhrvale navali vjetrova.

Ljudi su zamolili vlasti, da bi im konačno uredile obalu, jer — kažu — 11 motornih brodova i mnogobrojne druge ribarske ladje, koje su vlasništvo od preko 150 ribara svakako zaslužuju, da im se ta njihova imovina zaštiti.

PREDAVANJA PO PAZINŠTINI

Pazin — Pazinski fašio pokazuje živu aktivnost vršeći propagandu među hrvatskim seljaštvom pazinske okolice. Svake nedjelje održava se u kojem selu po koje predavanje. Izaslanici pazinskog fašia predaju obično o prilikama u unutrašnjoj i vanjskoj politici, a ponekad i o narodnom gospodarstvu. Poslije mise dolaze obično u selo, gdje ih dočekuju župnik, općinski načelnik i karabinijerski brigadir, koji imaju dužnost da sakupe poslije mise seljake na dogovor. Prošlih nedjelja održana su tako političko-gospodarska predavanja u Cerovlju i Glogorici. Pročitani su nekoli posljednji Mussolinijevi govori i prikazan je položaj u svijetu. Nakon toga porazdijeljeno je među slušatelje mnogo primjeraka starih novina.

Učka u magli

Opatija — U Opatiji na cestama više nema snijega. Temperatura iznosi 2 stupnja ispod ništice. Vrijeme je pomalo vjetrovito. Učka je u magli. Na samoj Učki, po klančima, ima dosta snijega, negdje čak do 70 cm, a termometar pokazuje gore, 9 stupnjeva ispod ništice.

Kava se već prodaje

Pula — Na 10 o. m. počelo se s prodavanjem kave privatnicima, u smislu uredbe i to na kartice po 45 grama mjesečno. Kavu se smije kupovati samo u jednom dućanu i to u onom, koji si je tko unaprijed izabrao i prijavio ga.

Tri aretacije

Il. Bistrica, januarja 1940. (***) Pred dnevni su pripeljali u tukajšnje zapore tri moške s Topolca, in sicer kovača Kirna Iv., Celigoj Jožeta, po domače Deželovega in Skok Jožeta, po domače Blaževoga. Prva dva Kirn Iv. in Celigoj Jože sta bila konfinirana vsak na tri leta. Kirn je bil poslan v Potenzo, za Celigoja ni znano kam. Skok pa je bil pridržan v bistriških zaporih.

(Nastavak sa prve strane)

san Rusije još iz vremena Petra Velikoga — slobodan prolaz kroz Dardanele u Sredozemlje. Rusija želi odstraniti svaku smetnju, koja stoji na putu tom cilju.

Što se tiče Njemačke isto tako nema sumnje, da želi izlaz na more, na jug, kamo gravitira veliki dio sadašnjega Reicha. K tome dolazi još i to, da Njemačka ne će trpjeti, da joj se onemogući snabdjevanje u tim krajevima, pa postoji mogućnost da ona u takvom slučaju i silom osigura to snabdjevanje. Italija opet stoji na stanovištu da se nikad nije odrekla londonskoga pakta, jer da su Saveznici na mirovnoj konferenciji u Versaillesu bili prema njoj neloyalni i nisu joj omogućili da dobije sve ono, što joj je bilo obećano.

Ona dakle podržava svoje pretenzije iz tog ugovora, a i okupacija Albanije mogla bi se uzeti samo kao etapa u daljnjem osiguranju njenih pozicija na Balkanu.

Osim ovih političkih interesa vele-vlasti na Balkanu postoje još sporovi između pojedinih balkansko-podunavskih država (između Rumunjske i Mađarske te Bugarske s jedne i Rumunjske i Grčke s druge strane). Iz svega se vidi da je položaj podunavsko-balkanskih država dosta delikatan i težak, ali ga ublažuje okolnost, da sve te države iskreno žele mir i čuvanje vlastite neutralnosti.

Da li je moguće očuvati taj mir i tu neutralnost?

Bilo bi moguće i veoma je vjerovatno da bi u tome uspjele kad bi se balkansko-podunavske države udružile u jedan blok, tako da bi prema svim velesilima mogle predstavljati samo jednu volju i potpunu unutrašnju solidarnost i kompaktnost. To bi se postiglo, kad bi se moglo predočiti za Balkanski sporazum obje države, koje sada stoje izvan njega, t. j. Bugarsku i Mađarsku.

Jadranski

IZ RODNOGA KRAJA

ISTARSKI BAUKSIT

U Istri se godišnje iskopa 350.000 tona
prvorazrednog bauksita

Pula — Nekad toliko omalovažavana mršava istarska zemlja u posljednje vrijeme dolazi u sve veću cijenu. Naročito za vrijeme sankcija, kada se je tražilo na sve strane da se pronadju sirovine, koje se nijesu mogle dobivati iz inozemstva, pronaslo se da u utrobi istarske zemlje ima golemo rudno blago, koje se može upotrebiti u industriji. Osim ugljena, kojim Italija toliko oskudijeva, pronadjena su i velika nalazišta bauksita, od kojeg se pravi aluminij, ta toliko potrebna kovina naročito u ratnoj industriji.

Glavna nalazišta bauksita u Italiji nalaze se baš u Istri. Ono malo što se nalazi u Pulji jedva da dolazi u obzir. A osim toga bauksit, koji se kopa u Istri je i najčišći i najbolji od svih ostalih.

Bauksit je kemijska mješavina oksida i aluminijevog hidrata, željeza, titana i silicija, a nekada sadrži i ponešto vapnenih soli i sumpora. Nalazi ga se redovito u velikim blokovima od 500 do 3000 tona od 1 do 5 metara ispod površine zemlje. Kopanje je sasvim jednostavno. Kopa ga se u otvorenim jamama, a ne po rovovima kao kod ugljena, nakon što se odgrne gornji sloj zemlje.

Od 100 kilograma istarskog bauksita može se izvaditi oko 50 kila aluminijevog oksida a od toga do 25 kg čistog metala. Nažalost izgleda da se nalazišta najboljeg bauksita pomalo iscrpljuju. Sve što se novog nalazi kvalitativno je slabije nego li dosadašnje, no još uvijek sačinjava golemu narodnu imovinu. Godišnje ga se u Istri izvadi oko 350.000 tona, od čega ga se skoro dvije trećine izvozi u inozemstvo.

Sada kad se ustanovilo, da su nova nalazišta nešto slabije kvalitete, počelo se pomišljati na iskorištavanje onog bauksita što ga se dosada kao manje vrijednog bacalo. Toga naoko slabijeg materijala ima na stotine hiljada tona razbacano gdje-kuda. Ako ga se očisti od željeza, postaje to odlična sirovina. Osim toga od toga takozvanog škart-bauksita dađe se napraviti izvrstan pigment za lichenje željeza protiv hrđe, minium. Do sada se je za fabričaciju miniuma upotrebljavalo olovo. Od sada će se upotrebljavati minium izvađen iz bauksitnog aluminija.

Drugim riječima istarski bauksit je za Italiju vrlo važna sirovina. U njezinoj borbi za autarhiju Istra kao novo otkrivena industrijska pokrajina dolazi prema tome u sve veću cijenu.

ROPARSKI NAPAD

Idrija, februaria 1940. — (***) Ko se je pred dnevi pozno zvečer vraćal domov načelnik okrajne hranilnice in posojilnice v Idriji Rafael Kobal, so ga v sami veži hiše, kjer je na stanovanju in kjer so tudi prostori posojilnice, napadli trije maskirani neznanci. Nekdo od napadalcev mu je z revolverjem zagrozil, da mora molčati, medtem ko sta ostala dva stikala po njegovih žepih. Vzeli so mu denarnico in ključ, s katerimi so verjetno upali priti do hranilniškega denarja. Ker ga je nek napadalec le preveč pritislil, je Kobal nehote zaypil.

kar je opozorilo ženo, ki je, videč nevarnost, pričela klicati na pomoč. Napadalcu so jo nato naglih nog odkurili skozi zadnja vrata skozi katera so se bili verjetno tudi vtihotapili v poslopje, in ni za njimi nikakega sledu, čeprav so bili takoj alarmirani varnostni organi. Kobal je prepričan, da so bili napadalcu domačini, ker jih je izdajal domači naglas, čeprav so tistih par kratkih besedi izgovorili v italijanščini. Ljudi je dogodek zelo razburil, ker se pri nasličen slučaj še ni skoraj primeril.

Velik načrt za melioracijo in osuševanje

Trst, februaria 1940. — (***) Italijansko kmetijsko ministrtvo je izdelalo obširen načrt za melioracijo, kanalizacijo in osuševanje obširnih terenov v dosedaj pasivnih krajih, ki naj bi se realiziral v teku osmih let. Načrt predvideva poldrugo milijardov lir stroškov za ta obsežna dela. Pol milijarde je predvidenih za gradnjo kmečkih vodovodov, ena milijarda pa je potrebna za osušitev in melioracijo zemljišča na površini pol milijona hektarjev. Pri teh delih bo prišlo v poštev predvsem obširno močvirno zemljišče v Siciliji, ki ga hočejo izsušiti in preurediti za obdelovanje, izboljšati pa hočejo tudi puste predele na Sardiniji, v Romanji in okrog Bologne. V to svrhu je predviden 180 km dolg kanal, ki naj bi iz Pada dovajal vodo v Romagno.

Oskar je otputovao u svijet

Trst — Trščanski »Piccolo« u rubrici sudbene kronike donosi: Mladi Oskar Lavarin iz Vrha kod Koprja jednoga je dana sjedeći za stolom, iznenada bubnuo:

— Ja putujem!

Njegovim je ukućanima žlica skoro ispala iz ruku od iznenadjenja.

— Jest, ja odlazim. Nema smisla da me tako začudjeno gledate. Što je na tom tako neobično? Valjda smijem i ja poći u svijet u potragu za srećom.

— Pa kamo, zaboga, ideš?

— Eh! Svijet je velik!

I iste je večeri Oskar sa zavežljajem pod pazuhom otišao u svijet. Nitko nije znao ni kuda ide ni kamo. Još je samo okrenuvši se doviknuo ukućanima: — Pozdravite u moje ime Mariju — i izgubio se u mraku.

Od tada nitko nije više Oskara vidio. Karabinieri doznajući da je nestao, kimali su glavom. Znali su da je Oskar, otputovavši u svijet bez putnice, pošao ususret nepravilnostima. I zbilja! Par mjeseci nakon toga stiglo je iz Jugoslavije ukućanima pismo. Oskar je bez putnice prešao granicu, što je kažnjivo i na svom putu po svijetu zaustavio se u okolici Zagreba, gdje je našao zaposlenje. Karabinieri su saznajući zato podnijeli dakako prijavu i jučer je Oskar Lavarin osuđen in contumaciam na 3 mjeseca zatvora i 2000 lira globe.

UBOJ PRI DEKANIH PRED SODIŠĆEM

Pred tržaškim sudišćem se je končal proces proti Josipu Bossiju in njegovu sinu Mariju, ki sta pred meseci umorila in oropala Kacijana Bertoka in ga vrgla v prepad v bližini Dekanov. Zaradi pomanjkanja dokazov je bil oče oproščen, sin pa obsojen na 19 let zapora, 3 leta poboljševalnice in 3 leta policijskega nadzorstva. Sodniki so upoštevali olajševalne okolnosti, da je bil sin z umorjenim sprt, da je duševno obremenjen in da ni umoril Bertoka zaradi ropa.

PRIVREMENO ZATVOREN DUĆAN

Nerezine — Na 2 veljače na tri je dana po nalogu prefektuve, zatvoren dućan Marije Žukić udete šegovina u Nerezinama. Ona je navodno prodavala obično maslinovo ulje pod cijenu finog ulja.

ŽIVOT U ZADRU

Zadar — Dopisnik trščanskog »Piccola« napisao je u svom listu prikaz života u Zadru. Nakon što je opisao grad, njegovu historiju, njegove veze s Venečijom pozabavio se svakidanim životom grada, cijenama živih namirnica, vode, električne struje, goriva i slično.

— Zadarske domaćice — kaže dopisnik lista — uzdišu kao i kod nas svako jutro. Ovo uzdisanje je uopće karakteristika domaćica, koje hoće na taj način da postignu jeftine cijene. Tužaljke se kreću uvijek oko poredjenja s prošlim boljim vremenima. Krivnja je kažu na došljacima, osobito na penzionerima, kojih dolazi u grad sve više, pa jačom potražnjom povisuju i cijene. Jedan brijač mi se je tužio, kako su ovi došljaci pokvarili način kupovanja povrća. Nekada se je povrće prodavalo na zadarskom trgu onako od oka. Kup povrća stajao je toliko i toliko. Ovi došljaci pak prvi su počeli pitati: — Što stoji kilogram? A prodavači, prefriganči, počeli su pomalo vući ispod klupa vaze i točno odmerivati količinu prodane robe. Nekada se je kupilo kup zelenja onako od oka za jeftine pare. Danas je i toga nestalo.

Kakve su cijene u Zadru? Evo računa jednog gostioničara:

Kruh (tri komada) Lira 0.50, vino, (pol litre), Lira 1.50, ragu s rezancima Lire 2.—, pečenka s prilogom Lire 3.50, voće Lire 0.80, dakle u svemu jedan dobar objed Lira 8.30. Cijena koja se možda ne razlikuje — kaže dopisnik — od cijena u restauracijama drugih talijanskih gradova. Ali količina! Pametan čovjek rekao bi da je dosta jesti samo je dajmo dnevno kraj te količine!

U izlogu jednoga dućana izložen je ovaj cijenik: kruh L. 1.60 — brašno L. 1.70 — tjestenina L. 2.40 do 2.80, šunka na malo L. 22.—, cijeli pršut L. 12-14 po kg. — kukuruz L. 1.20 — grah L. 2.30, — ječam L. 1.20. — mast L. 10.—, ulje L. 7.—, petrolej L. 1.60, krumpir L. 0.80. Mesa ima u obilju, zahvaljujući bogatoj opskrbi jugoslavenske okoline. Zivadi i sitnog blaga dobiva se jeftino, pogotovo tko čeka na sajmenne dane, do poslije podne kad ga seljaci, ako ga nijesu mogli prodati daju u bescijenu, radije nego da ga kući natrag vode.

Vrlo je jeftina električna voda i drva. Najskuplji su stanovi.

Sve u svemu, završava dopisnik, Zadar se može smatrati jednim kutićem zemaljskoga raja. To će biti i razlog, da je Zadar u demografskoj statistici uvijek prvom mjestu.

SNEG IN BURJA V TRSTU

Trst. — Sneg in burja sta se zopet pojavila. To pot pa je bil sneg močnejši faktor. Burja je sicer ostro brila zadnje dni v januarju, ni pa prekoračila svojega zloglasnega rekorda iz prejšnjih dni. Vse mesto in Kras pa je pobelil sneg, ki ga je napadlo v mestu samem okoli 30 cm. Nekoliko višje na Opčinah in dalje po Krasu pa ga je napadlo še več celo do 50 cm. Zaradi zametov so morali ukiniti pouk po nekaterih šolah.

DESETGODISNJICA SMRTI GUIDA NERI-A

Trst — Na 10. o. m. j. Navršilo se deset godina otkako, je počinuo urednik »Popola di Trieste«, Guido Neri, novinar, rodom iz Ankone. Toga je dana naime bio podmetnut u redakciji lista pakleni stroj, koji je teško oštetiio zgradu i tiskaru u njoj, a Guida Neri-a usmrtio. Strijeljanje na Bazovici bilo je posljedica toga atentata.

»Popolo di Trieste« posvetio je toj zgodi cijelu stranicu.

NOVICE IZ AMERIKE

Nova maša slovenskega misijonarja med gobavci v Juž. Ameriki

V centralnem bogoslovnem središču v Mosquieri v Kolumbiji je bil v nedeljo, 3. decembra 1939 posvečen v mašnika Mirko Rijavec, sin upokojenega cestnega nadzornika, ki živi sedaj v Kamnjah na Vipavskem. Svojo prvo sv. mašo je pa pel na Marijin praznik, 8. januarja v zavodu za otroke gobavih staršev na hribovitem Santanderju. Mirko Rijavec se je rodil dne 21. decembra 1910. v Bovcu. Gimnazijo je obiskoval najprej v Idriji, pozneje pa nekaj časa v Gorici.

— Port Angeles, Wash. — Na farmi je umrla Frances Segulin, roj. Vladek, stara 63 let in doma iz Markovšćine na Primorskem. V Ameriki je bila 19 let in tu zapušta moža, dva sinova in omoženo hčer, v stari domovini pa dva brata in tri sestre. Pokopana je bila 4. januarja na pokopališču Ocean View.

NAROD JE JEZIK

Prigodom proslave 50 godišnjice društva »Dante Alighieri« održane ovih dana izrekao je pretsjednik talijanske vlade g. Mussolini govor u kom je rekao:

»Prije mene i s autoritetom daleko većim nego što je moj rekao je Nikola Tomazeo da je narod jezik. Braniti jezik, usavršavati ga i čistiti znači sve više jačati duhovno jedinstvo i prema tome politiku naroda«.

Zaista materinji je jezik jednoga naroda najdragocijenije njegovo blago!

PROTI RAZŠIRJANJU SLINAVKE IN PARKLJEVKE

Po Primorju še vedno razsajajo živinske bolezni, ki prizadevajo mnogo muk našim ljudem. Pred koncem leta se je pojavila ta nevarna živinska bolezen v občinah Krmin, Kopriva (v Furlaniji), Gradiška in Salona. Oblasti so zaradi tega ukrenile vse potrebno, da bi se kuga omejila in da bi živina ne zapuščala hlevov. Prepovedano je prevažati živino z železnice, avtomobil itd. Goriški prefekt je izdal zaradi tega številne odredbe. Vsak transport živine mora biti odsej podvržen strogemu preventivnemu pregledu s strani veterinarskih strokovnjakov ki se mora izvršiti pred začetkom transporta.

PREPOVEDANA DIVJAČINA

Trst, januarja 1940. — Z dekretom od 5. junija 1939 je prepovedana prodaja divjačine od 8. januarja dalje. Vsi trgovci in drugi, ki imaju hladilnike, so morali tega dne prijaviti deželnomu uradu za lov vso divjačino, ki jo nameravaju prodajati po tem času, kar je dovoljeno. Od tega urada so dobili posebne znake, ki jih morajo pritrđiti na vsakega divjega zajca, srno itd. zaradi evidence. Prekršitelji tega dekreta bodo kaznovani z denarnimi kaznima od 100 do 2000 lir.

GOSPODARSKE VESTI

Trst, februaria 1940. (***) — Italijanska vlada je izdala uredbu, s katero ukinja carino za uvoz pšenice, koruze, raznih vrst rib za konzerviranje in živinske hrane. Ta odlučba bo imela verjetno zelo ugodne posledice na notranji trg in konzum teh najvažnejših življenskih potrebšćin, saj je brez dvoma carina igrala veliko vlogo pri visokih cenah teh proizvodov, ki jih mora država uvažati v velikih količinah za prehrano širokih plasti naroda.

Časopisi poročajo, da je ustanovljena italijansko-španska družba v svrhu proizvodnje umetne svile iz lesa evkaliptovih dreves. Družba bo delovala v področju Torrelavega v Španiji, kjer rastejo obširni evkaliptovi gozdovi.

Na naš obali, pri otoku Biošćaku je naseljen italijanski tovorni parnik »Astrea«, ki se radi preobloženosti s tovorom petroleja ni mogel sam rešiti temveč so mu morale priskočiti na pomoč naše ladje.

60-godišnjica beogradskog nadbiskupa OD SELJAČKE KUĆICE U STAROM PAZINU DO NADBISKUPSKJE STOLICE U BEOGRADU

Preuzv. beogradski nadbiskup Dr. Josip Ujčić, navršio je — kako smo to već u prošlom broju javili — dne 10. veljače ove godine 60 godina života.

Visoki jubilarac je istarsko seljačko dijete. Rodjen je u Starom Pazinu 10. veljače 1880. Kako tada još u Pazinu hrvatske škole nije bilo, morao je pohađati talijansku pučku školu i tako već u najmlađim danima učiti strane jezike, kojih danas govori cijeli niz. U svom materinskom jeziku hrvatskom, nije nazalost nikada imao prilike da uči škole. Kad mu je bilo 10 godina prešao je na njemačku državnu gimnaziju u Trstu, jer ni slovenske ni hrvatske srednje škole u Istri u ono doba još nije bilo. (Istom 1899. otvorena nam je — nakon dugotrajnih borba na sve uporne zahtjeve naše — prva hrvatska gimnazija u Pazinu). U gimnaziji je unatoč toga što mu je njemački jezik bio stran i slabo poznat, bio odličan đak te je i maturu, god. 1898. položio s odličnim uspjehom. Nakon toga stupio je, poput drugih istarskih seljačkih sinova, u goričko sjemenište, a četiri godine kasnije, 27. srpnja 1902. bio je zaređen za svećenika.

Bistri i inteligentni mladomislak upao je u oči tadašnjem tršćanskom biskupu, a kasnijem bečkom nadbiskupu i kardinalu dr. Naglu i on ga je odmah uzeo za svog tajnika. Prvi put njegovog svećeničkog zvanja vodio ga je dakle u zamršenu administraciju tršćansko-koparske biskupije, koja je obuhvaćala tri narodnosti: Hrvate, Slovence i Talijane! Tu je trebalo najzakačastije probleme riješavati s velikom delikatnošću. Tamo je današnji nadbiskup stekao prvi smisao za pravni red, za urednu i točnu administraciju, savjesno izvršavanje i najsitnijih poslova, diskreciju i u životu prevlažno iskustva, kako da se ne zamjeri nikome, ako se već ne može zadovoljiti svakoga.

Nedugo zatim šalje ga biskup Dr. Nagl u Beč u zavod Augustineum, da tamo položi doktorat bogoslovlja.

Godine 1906. imenovan ga je pokojni gorički nadbiskup Dr. Sedej za suplenta moralne bogoslovlje u goričkom sjemeništu, a druge godine već redovitim profesorom moralke. Godine 1908. promoviran je u Beču na čast doktora bogoslovlje.

Godine 1912. zamolio je nekadašnji tršćanski biskup, Dr. Nagl koji je međutim postao bečkim nadbiskupom i kardinalom, goričkog nadbiskupa Sedeja, da bi mu prepustio Dra. Ujčića i tako je Dr. Ujčić došao u Beč za dvorskog kapelana i studijskoga ravnatelja u zavodu Augustineumu. Tu se je pred njim otvorilo novo polje rada. Dr. Ujčić se je počeo intenzivnije baviti teološkim znanostima, pa je osim moralke, koju je neko vrijeme predavao na teološkom fakultetu, počeo predavati naročito sveto pismo, jer je u Augustineumu poučavao doktorande u biblijskim znanostima. U to je vrijeme naučio hebrejštinu i uputio se u sveto pismo kao malo što. Osim znanstvenoga rada bavio se Dr. Ujčić i ekonomijom, jer je kao upravitelj ekonomije zavoda morao u onim teškim ratnim vremenima muku mučiti, kako da prehrani pitomce. Kao duhovnik carskoga dvora naučio je kretati se po blistavim dvoranama i glatkim diplomatskim parketima. Za vrijeme rata, kada su mnogi Hrvati i Slovenci bili često optuživani i sumnjivani kao neprijatelji države. Dr. Ujčić je mnogo puta intervenirao u korist neudržanih žrtava na najvišem mjestu, a da o tome nitko, pa ni same žrtve, nijesu znale.

Kad je poslije rata otvoreno u Ljubljani sveučilište, ponudjena je Dr. Ujčiću na bogoslovnom fakultetu katedra za moraliku. Prigodom odlaska iz Beča, papa ga je imenovao monsignorom.

Na ljubljanskoj univerzi sav se je posvetio znanosti, osobito pak svojoj struci, studirajući bez prestanka. Svoja je predavanja znao učiniti razumljivima i pristupačnima, ilustrirajući ih po-

javama iz svakidašnjega života. Dvput je bio izabran za dekana bogoslovnog fakulteta, a sveučilišni savjet birao ga je za člana disciplinskoga suda. Biskupski ordinarijat pak postavio ga je za prosinodalnog ispitivača i crkvenog suca.

U siječnju 1936 imenovala ga je Sveta Stolica apostolskim vizitatorom za cijelu Jugoslaviju.

Kada se je beogradski nadbiskup, franjevac O. Rafael Rodić, zahvalio, imenovao je 28. novembra 1936, tadašnji papa Pijo XI. Dra. Josipa Ujčića nadbiskupom beogradskim i smederevskim, te apostolskim administratorom Banata. Dr. Ujčić bio je posvećen za nadbiskupa, dne 7. ožujka 1937. u Zagrebu, a u Beogradu je ustoličen 28. ožujka, 1937.

Dr. Ujčić proboravio je kako vidimo sav svoj život izvan hrvatskog ambijen-

ta. Polazeći školu u Trstu, studirajući u Gorici i služujući zatim ponovno u Trstu, te poslije rata u Ljubljani, on se je tijesno priljubio uz braću Slovence, tako da ga oni smatraju više svojim. U Beogradu i u Srbiji se oko njega s naročito ljubavlju okupljaju Slovenci. To se najbolje pokazalo sada prigodom njegovog jubileja, kad su mu svi Slovenci koji žive u njegovoj nadbiskupiji iskazali svoje osjećaje sinovske odanosti.

Braći Slovincima pridružujemo se i mi, njegovi najbliži istarski hrvatski rođaci, koji smo potekli iz istih istarskih seljačkih kućica, od istih hrvatskih kmetovskih roditelja. Želimo mu, da bi Bog blagoslovio njegov rad i dao mu još da poživi dugi niz godina na korist crkve, kojoj se je posvetio, na sreću zajedničke nam domovine i na čast Istre naše, koja ga je rodila.

KULTURNA KRONIKA

NOVA MAGAJNOVA KNJIGA

Za Veliko noć bo izšla njegova zbirka novel „Zaznamovani“

V roke mi je prišao knjižni oglas založbe Literarnega kluba u Ljubljani, ki napoveduje za Veliko noć izdajo nove knjige našega pisatelja in sotrudnika našega lista Bogomira Magajna pod naslovom »Zaznamovani«.

Ker se je zadnje čase večkrat slišalo in tudi bralo v raznih literarnih poročilih, da je priljubljeni pisatelj Primorskih novel, Gornjega mesta i dr. »nekam utihnil«, sem bil tega oglasa vesel, ker dokazuje, da Magajna še ni izpustil peresa iz rok temveč še vedno snuje in dela, čeprav bolj v za- tišju.

Poiskal sem ga na njegovem stanovanju tam na Poljanskem nasipu. Skrbelo me je, če ga bom dobil samega, kajti k njemu roma- jo dan za dnem številni znanci in drugi, no, saj lahko izdam — potrebni, ki nik- dar ne odidejo praznih rok. Od njega se navadno vsi vračajo v dobrem razpolo- ženju, ki ga zna ustvariti Mirkova hudo- mušnost, pa če je bil kdo še tako mrko- gled pred obiskom.

V poltemi zimskega popoldneva, ki je silila skozi okno, sam ga dobil v običajni pozi tam v kotu sobe, med papigami, kak- tejami, Sedejevimi slikami, albumi, zdrav- niškimi knjigami in instrumenti in drugimi stvarmi, ki v nekem prijaznem neredu, tako značilnem za umetnike, napolnjujejo nje- govo sobo. Tudi kipec Budhe je še vedno se- del na nočni omarici s prekrizanimi noga- mi v stoječnem miru; tisti kipec, ki je v me- ni vedno vzbujal neko posebno pozornost, morda radi tega, ker imata z lastnikom ta- ko podobne oči... podolgovate, s sivimi, srepimi na dno prodirajočimi zenicami. Budha — Orient: čudna skladnost s teško umljivo, subtilno, v fantazijah vedno iščo- čo Magajnovo dušo. Krog kipca se je leno vil sivovioličast dim neizbežne cigarete. Ko sem končno od vsega tega le odtel- nil oči, sem mu pomolil tisti oglas.

»Torej le delaš, čeprav te hočejo že proglasiti za onemelega slavca!«

Poredno se je zasmajal in otreseł pepel s cigarete. Ni bil posebno razpoložen, an- gina ga je morila, vendar mi ni odrekel prijazne besede in nekaj splošnih podat- kov in misli v zvezi z novo knjigo.

»Kdaj si začel z delom in kakšno je?«

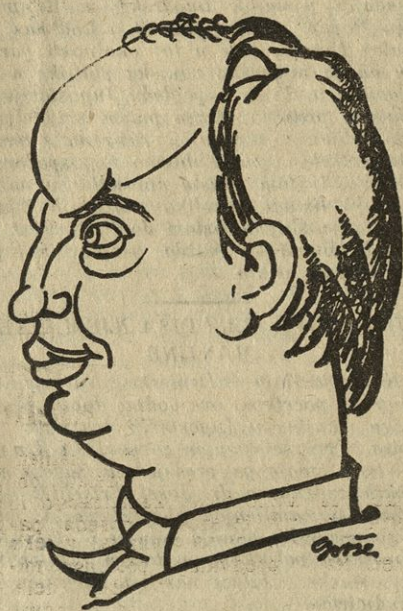
»Knjiga bo zbirka sedemnaestih novel, ki sem jih napisal v zadnjih treh letih; ob- segala bo 320 strani. Izmed od sedaj napi- sanih novel sem izbral tiste, ki se mi zde najboljše in najznačilnejše, take, ki mislim, da bodo čitatelja pritegnile in mu dale ne- kaj, kar nam danes tako manjka: vpogled v samega sebe, samospoznavanje in dvig k višjim vrednotam, ki se danes pozabljajo.«

»Kako to, da si se ravno sedaj odločil za izdajo?«

»Mislim sem že večkrat na izdajo te zbir- ke toda vedno je prišlo kaj vmes. Sodobni pisatelji zbirajo svoja dela raztresena po raznih revijah in časopisih v knjige ter ta- ko ustvarjajo za kritiko in javnost lažji pregled o svojem delu in njegovi vrednosti. Kljub dokaj neugodnemu in neprimernemu času sem se po tem zgledu in na pobudo založništva končno odločil da zbirko iz- dam. Upam, da bo sprejeta z zanimanjem.«

»Ali se ti ne zdi, da je trenoten položaj zanimanje širšega kroga bralecev preusmeril in oddaljil od knjige?«

»Res je, danes je izdaja knjige riskanten posel, pa to je glede na ozek domači knji- žni trg naša stara bolezen, ki zavira inten- zivnejše delo. Naš trg je nasičen s prevodi- tuje literature in niso redki glasovi iz kro- ga bralecev pa tudi kronistov, ki žele, več domačih del, saj zadnji čas je z nami v tem pogledu res šibka: na prste lahko sešteješ domača beletristična dela ki so izšla v zadnjih letih. Res je, časi so resni in nego- tovi in vendar bi ravno ta negotovost in vznemirjenost morali siliti ljudi, da bi se no- tranje zbrali in tako z lažjim srcem čakali novih časov.«

Bogomir Magajna

»Ali bi mi lahko dal na vpogled roko- pise novel?«

»Jih nimam, če hočeš kaj natančnejšega zvedeti se potruj v založništvo.«

Prisrčno sva se poslovila in odhitel sem v založništvo, kjer so me z delom natanč- nejše seznanili.

Glavna karakteristika novel, ki bodo izšle v napovedani knjigi je vrtanje v naj- bolj subtilne globine človeških duš, duš tistega sveta, ki so ga v likovni umetnosti zaslužili surrealisti. V tej zbirki so odkriti čisto novi erotični momenti, kakor tudi ti- sta plat socialnega trpljenja, ki je na zu- naj nevidna in jo nosijo ljudje v najskritej- ših globinah duš. Nekateri novele, n. pr. Helena, Breda, Frater Benjamin, bi na vi- dez skoraj spominjala na pravljico, ko pa jih prebereš spoznaš z začudenjem, da so taki elementi živi in resnični, skriti v nas samih. Izredni in barvni so tudi opisi pokra- jin, ki so pa vselej tesno spojeni z usodo ljudi, da tvorijo z njimi popolno celoto; te pokrajine so kot sama projekcija duš tistih ljudi, ki bivajo v njih.

Svet, ki se ga je lotil Magajna v teh novelah je vzlet deloma iz Ljubljane, delo- ma iz Primorja, najdemo pa v njih tudi motive iz Dubrovnika, Sarajeva, Srema, da, celo iz daljnih Arnautskih gora.

Po vsem svojem stilu bo knjiga v slov. literaturi nekaj novega. Ilustracije (enajst po številu) ki bodo knjigo posebno krasile, so delo našega tolminskega rojaka Rika Debenjaka, ki si je pridobil v kratkem ča- su izredno ime v Beogradu in na Nizozem- skem pa tudi v Beogradu, kjer je njegova razstava žela presenetljiv uspeh. Kakor vsebina novel, tako so tudi ilustracije pro- finjene po svoji subtilnosti in je vsaka iz- med njih prava umetnina zase.

Knjiga bo izšla na finem papirju v ele- gatni opremi ge. ing. Marjance Kunc-Čuč- kove. Naroča se pri Založbi Literarnega kluba v Ljubljani, Poljanska cesta 15, IX st., III. nadstr. in stane v subskripciji v platno vezana 70.— din v polusnje pa 90.— din plačljivo tudi v štirih mesečnih obro- kih. — Rok za subskripcijo poteče 15. marca.

Knjigo posameznikom toplo priporoča- mo, tako posameznikom kakor društvom. Naj ne bo naše knjižnice, ki ne bi imela te- ga najboljšega dela našega zavednega ro- jaka, Magajna je ves naš, ves povezan z rodno grudo, katere lepoto, značilnosti in trpljenje v mnogih svojih delih tako lepo opisuje. (***)

Matetičeva „Čakavsko-primorska pjevanka“ in Slovenci

Opozorilo slovenskim emigrantskim društvom

Pesmi zbrane v Matetičevi pesmarici so hrvatske in sicer većinom iz južne Istre in deloma srednje Istre. Avtorjeve sklad- be iz prejšnjih let (kot na pr. čudovi- to lepa »Čače moj«) so se udomačile skoraj već med Slovenci kot med Hrva- ti, zlasti po umetniškim predavanju Učiteljskega zbora in pa Trboveljskih slavkov, ki so bila dirigirana v za- dnjih letih po dirigentih-emigrantih. Pa tudi emigrantski pevski zbori (tako na pr. pevski zbor »Tabora« v Ljubljani) so imeli že večkrat avtorjeve skladbe na programu.

Slovenska narodna pesem, ki na za- lost ni već tako originalno narodna kot je še istrska hrvatska, razširila se je zlasti v povojnih letih tudi po južni Is- tri, kjer jo pojejo že fantje na vasi. V emigraciji pa vsi Hrvati-emigranti poje- jo slovenske pesmi. Ni pa tako razširje- na istrska narodna pesem v naših kra- jih in zlasti ne v slovenskih emigrant- skih centrih. Potrebno je zato, da pred- vsem naša emigrantska slovenska dru- štva propagirajo istrsko pravo narodno pesem, najprvo v emigrantskih vrstah, v zborih, pa potem izven zborov v svo- jio slovenske pesmi. Ni pa tako razširje- bodnih urah, kadar pojejo slovenske pe- smi.

Imamo skupen političen ideal. Imej- mo tudi skupne narodne pesmi! Slo- venci-emigranti širite med seboj istrsko narodno pesem! Priporočajte tudi dru- gim zborom istrske narodne pesmi zbra- ne v Matetičevi pjevanki! Upoštevajte veliko materijalno žrtve katero je pre- vzel nase organizirana emigracija in naročajte Matetičovo zbirko. Slo- venski emigranti in neemigrantski zbori naročajte za izpolnitev svojega re- pertorija Matetičovo pesmarico!

Najljepša, najoriginalnejša, najbolj naša in slovenska in najmanj tuja, je hrvaška istrska narodna pesem! Naj ne bo nobeno emigrantsko društvo, noben emigrantski zbor, noben emigrant-pevec brez Matetičeve pesmarice!

Pesmarica se naroča pri »Zvezi emi- grantskih društev«, Kosovska ul. 39-IV, Beograd, ali pa pri avtorju: Ivan Ma- tetić, Cara Uroša br. 11 Beograd in stoji 35 Dinarjev.

Naši u Hrvatskoj enciklopediji

U Zagrebu je pokrenuto izdavanje golemoga znanstvenoga djela: Hrvatska enciklopedija. Taj kulturni pothvat ve- likih dimenzija iziskuje suradnju veli- kog broja učenjaka i stručnjaka, a na- ravski i veliki kapital. Prvi svezak — u svemu bi ih imalo biti 12 — izaći će, ka- ko su istakli organizatori i izdavači Hrvatske Enciklopedije, već ove jeseni.

U popisu velikog broja učenjaka i kulturnih radnika, koji su pozvani na suradnju, nalazimo i dva istaknuta kul- turna radnika iz Istre. Dra Matu Ten- tora, ravnatelja Sveučilišne knjižnice i profesora Nikolu Žica. Dru.Tentoru po- vjeren je obradba struke: Bibliotekar- stvo, knjige i časopisi, a prof. Žic je član Središnjeg uredništva Hrvatske en- ciklopedije.

Tim povodom istaknuli bismo, da bi bilo potrebno obraditi kao posebno po- glavlje u Enciklopediji i Hrvate izvan domovine — obuhvatiti eventualno ma- njine i iseljenike zajedno. Napominje- mo to zato, jer u prospektu nismo na- išli na posebnu struku iz toga područja. Premda dakako poznavajući ljude oku- pljene u redakciji Enciklopedije nimalo ne sumnjamo u to da će i tom pitanju — Hrvatima izvan Jugoslavije inače bi- ti posvećena dolična pažnja.

PRIZNANJE NAŠIM PEDAGOZIMA

U »Jutarnjem listu« izašao je ovih dana prikaz Minervinog Pedagogijskog leksikona — priručnika za teoriju i prak- su usgoja. U redakciji leksikona sudje- lovali su — kako je već poznato — i dva naša pedagoga. Josip Demarin i Ante Defrančeski. U prikazu se laskavo govori o udjelu Demarina i Defrančes- koga, od kojih je prvi »izvršno i opšir- no obradio sve naše istaknute domaće pedagoške pisce«, a drugi zajedno s Pa- takijem područje pedagoške teorije i prakse, »vrlo pomno i na visini suvreme- ne nauke«.

Mohorjevih knjig letos ne bo!

»Koroški Slovenec« (Celovec) od 14. t. mj. poroča:

Mohorjanom v vednost! Na številna vprašanja, kedaj pride letošnji Mohor- jevih književni dar, zamoremo danes od- govoriti. Uprava Mohorjeve družbe je v smislu postavnih predpisov vložila pri pristojnem državnem uradu (Reichs- stelle für Papier und Verpackungswesen, Berlin) prošnju za dovoljenje uvoza Mohorjevih knjig iz Jugoslavije. Prošnja je bila z dopisom dne 5. t. mj. rešena sledeće: št. III. C i 15187-Rg-Mck — Vaše prošnje na svojo žalost začasno ne morem ugodno rešiti. Vračam prvi in drugi prepis s prilogami. Drž. poverje- nik (potpis nečitljiv). Mohorjevih knjig letos torej ne bo!

IZDANJA DRUŠTVA SV. MOHORA ZA ISTRU

Ivan Pavić: Mali katekizam. Trieste 1940. Izdalo Društvo Sv. Mohora za Istru. Broširano. Strana 136. Mnogo slika u tekstu. Naslovna stranica u bojama.

Luka Perinić: Selo na obali. Naslovna strana u bojama. Broširano. Strana 111. Izdalo Društvo sv. Mohora. Trieste 1940.

Kees Meekeel: Zapečaćene usne. Pripovijest, Preveo V. S. Izdalo Društvo Sv. Mohora. Broširano. Strana 108. Trieste 1939.

Danica, kalendrar za 1940 godinu. Izdalo Društvo sv. Mohora za Istru. Strana 156. Broširano Trieste 1939.

Sve se ove knjige društva sv. Mohora za Istru mogu nabaviti i kod Društva sv. Jeronima, Zagreb, Trg Kralja Tomislava 21, za cijenu od 20 Din, za sve knjige zajedno.

VIJESTI IZ DOMOVINE

OMLADINSKA KONFERENCIJA U ZAGREBU

U Zagrebu je ove nedjelje održana Konferencija Radnog odbora omladinskih Sekcija. Konferenciji su prisustvovali delegati iz Zagreba, Slavonskoga Broda, Sušaka, Zemuna, Ljubljane, Beograda i Maribora, a bio je prisutan i predstavnik Omladinskoga Sveta. Omladinske sekcije podnijele su izvještaj o svome radu, a nato je utvrđen sporazumno program rada za daljnje djelovanje. Između Omladinskog Sveta i Radnog odbora postignuta je potpuna suglasnost u pogledu budućega zajedničkog rada. U tom smislu prihvaćena je i rezolucija, gdje se u 8 točaka formuliraju težnje naših omladinaca.

Konferenciji su prisustvovali predstavnici Saveza i delegati društva »Istra«.

* JEDAN NAŠ VATROGASAC

Prilikom nedjeljnog požara Kavane Splendit u Zagrebu teško je stradao, kako su zabilježile sve zagrebačke novine, vatrogasac Matija Jurišić. Taj mladi zagrebački vatrogasac naš je čovjek rodom iz Stinjana kod Pule. Pred desetak godina on je jednom vanrednom akrobacijom na tornju zagrebačke katedrale kao da se igra vlastitim životom — tjerajući mnoštvu ljudi, koji su ga promatrali strah u kosti — svratio na sebe pažnju zagrebačke javnosti. Pošto je bila njegova vruća želja da postane vatrogasac ta mu je želja bila nakon toga ispunjena. Kao vatrogasac pokazivao je Jurišić izvanrednu požrtvornost, pa ga je ta njegova odlika — u ostalom najveća odlika svakog pravog vatrogasca — zacijelo stajala ove nezdode. Na garištu je naime Jurišić usred vatre i dima operirao s jednim ljestvama, koje su pukle upravo u času, kad se on na njima nalazio. Prevežen je hitno u teškom stanju u bolnicu, a dok ovo pišemo rečeno nam je, da se njegovo stanje popravilo. Od srca mu želimo, da što prije sasvim ozdravi.

* PREŠERNOVA PROSLAVA U ZAGREBU

V nedjeljo je bila u Zagrebu prireditev u proslavu Prešernove 140-letnice rojstva in 91-letnice njegove smrti. Priredilo jo je slovensko društvo »Narodni dom«. V programu so poleg ostalih sodelovali naši rojaki in znanci člani zagrebskega gledališča Vika Podgorska, Nučić, znani tenor Marijo Šimenc in operna peva Olga Kocijančičeva.

* 70-LETNICA IVANA DEKLEVE

Te dni je naš rojak Ivan Dekleva, upokojeni poštni poduradnik, praznoval 70-letnico življenja. Jubilan je odločen narodnjak in Sokol. Rodil se je v Podgrađu v Istri. V predvojnih in vojnih letih je služil pri pošti v Trstu nato v Mariboru do upokojitve 1928. V Trstu je delal v Sokolu in drugih narodnih organizacijah. Bil je odbornik zadruge »Naš dom« in ustanovil poštarsko društvo »Poštni rog«. Še mnogo let!

POLITIČKE BILJEŠKE

SMRT LJUBE DAVIDOVIĆA

U ponedjeljak je umro u Beogradu šef Demokratske stranke, predsjednik vlade u m. Ljubomir Davidović. Sprovod pokojnika održan je u srijedu.

Pokojni Ljuba Davidović rođen je 25 XII. 1863. Prije nego se posvetio politici bio je profesor. Godine 1901. izabran je za narodnog zastupnika u Vranjskom okrugu, a iste godine osnovana je Samostalna radikalna stranka, kojoj je bio prvim osnivačem. Godine 1904. postao je ministrom prosvjete. Tečajem svoje daljnje karijere bio je još dva put ministar prosvjete, a u Jugoslaviji je izmedju 1919. i 1920. prvi put predsjednik vlade. Bio je predsjednik Demokratske stranke od njenog osnutka sve do svoje smrti. Godine 1924. bio je opet predsjednik vlade, koja se naslanjala na tadanju Hrvatsku seljačku republikansku stranku.

Smrću Ljube Davidovića nestaje jedne od najmarkantnijih političkih ličnosti a nesumnjivo i jedan veliki patriota, pobornik demokratske misli i sporazuma s Hrvatima, osobno nadasve pošten, što mu svi jednodušno priznaju.

Promjena vlade u Bugarskoj

U Bugarskoj je prošlih dana došlo do promjene vlade. Dosadnji ministar predsjednik Kjosivanov ostupio je, a na to je novu vladu sastavio bivši ministar prosvjete Filov. Lisnicu ministarstva vanjskih poslova u novoj bugarskoj vladi preuzeo je dosadnji poslanik Bugarske u Beogradu Ivan Popov, pa sva javnost, i kod nas i u ostaloj Evropi, vidi u toj okolnosti garanciju da se bugarska vanjska politika ne će mijenjati; te da će u pogledu Jugoslavije ići sada već prilično utrim putem prijateljstva i što intimnije suradnje, proširena s terena čiste politike i na kulturno i gospodarsko područje. U tom smislu donijeli su naši i bugarski listovi nekoliko značajnih izvjava. Neki talijanski su listovi donijeli vijest, da bi sada Bugarska možda mogla pristupiti Balkanskom paktu.

DVA NOVA ČASOPISA NJEMAČKE MANJINE

Kako javljaju »Deutsche Nachrichten« (Zagreb) početkom ove godine dobila je njemačka manjina u Jugoslaviji dva nova časopisa. Prvi se časopis zove »Die Landpost« a izdaje ga predsjednik Saveza njemačkih zadrugara dr. Josef Trischler. To je tjednik, namijenjen njemačkom seljaku. Uz gospodarska pitanja bavi se i nutarnjom i vanjskom politikom, a donosi i beletrističke sastavke. Izlazi namjesto negdašnjega »Landwirts«.

Drugi je časopis »Schaffende Jugend«, koji od 1 siječnja ove godine izlazi u obliku novina. Ovaj se časopis šalje samo članovima omladinskih organizacija Kul-

Bugarske gimnazije u Dobrudži

Exchange Telegraph javlja iz Sofije: Balkanska konferencija pokazuje prve pozitivne rezultate u poboljšanju bugarsko-rumunjskih odnosa. Sako se pouzdano doznaje, uskoro će u Dobrudži biti otvorene četiri bugarske gimnazije. Bugarske manjine u Besarabiji također će dobiti jednu srednju školu. S druge strane bit će u Bugarskoj otvorene dvije srednje škole za rumunjske manjine u Bugarskoj. Rumunjska delegacija koja boravi u Sofiji s ograničenim zadatkom da zaključi novi klirinški sporazum, započela je sada pregovore za znatnije proširenje robnog prometa izmedju obiju država.

Talijanski institut u Beogradu

U prošlom smo broju opširno javili o talijanskom institutu u Zagrebu i sličnoj ustanovi u Ljubljani. U Beogradu se također osniva talijanski institut za talijansku kulturu, koji se otvara u četvrtak 22 o. mj. Svečanosti otvaranja instituta prisustvovat će talijanski ministar prosvjete Giuseppe Bottai. Ovaj prosvjetni zavod, koji će biti smješten u jednoj vili u ulici Knežinje Perside i kome će biti na čelu dr. Giovanni Maver, redovni profesor Slavonske filologije na sveučilištu u Rimu, a na kome će raditi nekoliko talijanskih profesora, otpočet će odmah po svečanom otvaranju izvodenjem svoga programa, koji predviđa tečajeve talijanskog jezika, predavanja iz područja talijanske kulture, na srpsko-hrvatskom i na talijanskom jeziku, i koncerte na kojima će se izvoditi talijanska muzička djela. Institut će raspolagati i obilnom knjižnicom talijanskih znanstvenih i književnih djela. Zagrebački institut otvara se 23 o. mj.

ITALIJANI PREDVIĐAJU DUGOTRAJNI RAT

Talijanska štampa priprema talijansku javnost na dugotrajni rat. Tako piše diplomatski saradnik »Gazzetta del Popolo« da nijedan odgovorni državnik zaraćenih zemalja ne vjeruje više u rat s brzom odlukom. Možda će pustolovina, u koju je bačeno čovječanstvo, trajati mnogo godina. Možda se ovaj rat neće razvijati u krvavim napadajima protiv utvrđenih linija već u gospodarskoj i socijalnoj organizaciji čitavih kontinenata. Možda će biti nadmašena i najgora predviđanja stanoovitih engleskih političara. Pod takvim okolnostima i izgledima može se ratna priprema jedne nacije provoditi samo na veliko. Prava priprema za rat pretpostavlja stalnu organizaciju svih pomoćnih snaga naroda i njezinu po mogućnosti, što veću nezavisnost od cbskrbljivanja iz inostranstva. U kratko rečeno sastoji se prava priprema u izgradnji autarhije.

turbunda, te se ne može kupiti u slobodnoj prodaji. Kao izdavač potpisan je dr. Adam Maurus, vlasnik poznate nacional-socijalističke knjižare u Novom Sadu.

NAŠI POKOJNIKI

† HENRIKA ŠANTLOVA

15. februara dopodne je umrla u Ljubljani u 66. letu starosti naša rojakinja, znana slikarica Henrika Šantlova. Pokojnica se je rodila 17. avgusta 1874. u Gorici. V slikarstvu je dobila prvi poduk pri materi-slikarici. Nato je studirala slikarstvo v Monakovem, izpopolnjevala pa se je potem še na Dunaju. Po končanem študiju se je naselila v Gorici, kjer je delovala vse do svetovne vojne. Po končani vojni se je preselila v Krško, od tu v Maribor in nazadnje v Ljubljano. Šantlova je bila talentirana slikarica, posebno pa se je odlikovala v tihožitjih. Pridno se je udeleževala skupnih slovenskih razstav, navadno v družbi z bratom Sašom in sestro Avgusto.

S pokojnico je slovensko ženstvo zopet izgubilo odlično članico, ki je častno zastopala naše ženstvo, čeprav ni nikdar rinila v ospredje.

Blag ji spomin, sorodnikom naše sožalje!

† MARGARITA BIZJAK

V Trstu je preminula Margarita Bizjak, vdova po Jakobu iz Šmarji pri Sežani v 76 letu starosti. Njeno tiho, skromno življenje je bilo posvećeno družini in otrokom, od katerih živijo trije sinovi v Jugoslaviji in so znani kot zavedni in delavni narodnjaki. Ta narodna zavest izhaja iz zavedne šmarske družine. Blag spomin njenemu delu, samozatajevanju in skromnem življenju!

† RUDOLF BIZJAK

Širom Goriške in Vipavske doline je bil znan pok. Rudolf Bizjak, stavbeni tehnik in sodni izvedenec, ki je preminul 28. januarja v Kamnjah na Goriškem. Bil je odločen in zaveden Slovenec. Vsakomur je rad pomagal pri cenitvah in v stavbeni stroki. Zadnje čase so ga potrle razmere in priklenile vase. Čutil je kal boleznj u sebi, kar mu je odvzelo življenjski elan in veselje do dela. Cele noči je presedel pri risalni deski, da ljudem pomagal pri izvršitvi novega katastra. Vsi, ki so ga poznali, so imeli zaupanje vanj. Njegovo življenje je bilo polno samozatajevanja in duhovne boli, kar je pospešilo njegov konec. Pri pogrebu se je zbrala množica domačinov in vseh onih, ki so ga poznali, da se tako oddolžijo njegovemu spominu. Umri je mož dela in trpljenja, blag mu spomin!

2. februaria je umrl na Selu na Vipavskem v visoki starosti ugledni posestnik Josip Mermolia. Na zadnji poti ga je spremljalo veliko število znancev, domači pevci pa so mu v slovo zapeli ganljivo žalostinko. Pokojniku blag spomin, sorodnikom naše sožalje!

V Mariboru je 10. februaria umrla v visoki starosti naša rojakinja Jurca Ivana roj. Malik, po rodu s Slape pri Vipavi. Pokojnici blag spomin, prizadetim naše sožalje!

MATE DVORNIČIĆ:

ČAKAVŠTINA U KOZMOLOGIJI I HISTORIJI

(Nastavak)

Ili ova iz istog mjesta:
Zahvali se Žurmila,
Da će more priplivat
S troje hrnje na brnje
S troje puta na noge.
Kad je bila srid mora
Stade more tinuti,
I Žurmila tonuti.

A onda naša istarska, koja zagrijava
svačije srce:

»Pred našimi vrati ladonja zelena
Na njoj se sušila ta bela stomanja.
i t. d.«

Ili naša Gradišćanska iz Frakanave:
Posrid sela zelen bor
A pred boron moje rožice dvor.
Evo jednog Zakanta:

Jabukva je moja uvenula,
Onako ti uvenulo sarce
kako ona jabukva uvela.
Milo mi te, al te moran kjeti,
Ne dočekal Jurja ni sih svetih.
Jedna pirna:

Jijte, pijte svati moji
Vo vas danas niš ne stoji.
Vo hte platit naši mladi
Njeve materi i oci.

(Iz Stinjaki u Gradišću)

A jedna iza pira:
Kumač san se oženil
Jur me žena bila,
Namočil san konopčić
Veljek boja bila!

(Iz Višnjaca u Gradišću)

Iz selačkog kola (Selca u Hrv. Primorju) a sasma sličj čuvenom novljan-skom kolu:

Primorčice kolo vode,
Kolo vode tiho hode,
Da zemljicu ne umore.
Ajd va kolo kij' za kolo
Da se kola naigramo
Lipih pisam napivamo
I divojak nagjedamo!

Kršćanstvo je prouzrokovalo prekid sa antikinim svijetom. Staru kozmogoniju zamijenila kršćanska nauka. Svuda-vida slavenskoga zamijenio je Bog-čovjek. Južni Slaveni pritišnjeni od Frana-ka s jedne strane, koji se upirahu na rimskoga papu, a s druge strane od Bizanta, nisu mogli nego prekinuti sa svojim modlyma i prihvatiti novu za njih vjeru. Na sjeveru koštalo je to Bodrice i Ljutice glave i zemlje.

Jedan jedini, knez bugarski Boris, imao je neobičnu ljubav za starima, te kad je bio prisiljen da se pokrsti on i njegovi ljudi pristao je na to iz političkih i međunarodnih obzira, ali čim je ovih nestalo on pali hramove kršćanske i uvadja staro slavensko poganstvo. Medjutim morao je popustiti kao i drugi narodi. Narodne masr prihvatile su kršćanstvo iz više razloga: jer je kršćanstvo doneslo slobodu robovima i ravnopravnost svih ljudi.

Prva klica individualizacije čovjeka ležala je upravo u kršćanstvu. Narod koji je bio naučen neprestano ratovati, seliti se iz jednog kraja u drugi pred neprijateljem, a bivali su ljudi na trgovima prodavani kao stoka, u kršćanstvu vidjeli su mir. Orijentalac uza sve nauke Laotsea, te Džungsi-a i Bude i Fuki-a nije mogao da odgonečne zagonetke, kako će čovjek-životinja doći na kraj svojim zahtjevima, koji neprestano rastu, i svojim jadima. Bog-čovjek to je jednostavno riješio: samozatajom i odricanjem, ali ne u neradu već u radu. I tu nastaje sada nova kultura, ali uvijek oko obala sredozemnog mora, koja se stala protezati prema svim polovima. Nebesa su i astronomijska, zvjezdana, vjera privezana za zemlju. Babu sada zamijeni žena, koja je doista žena ali najveća kraljica svih kraljica, a to je Majka Božja. Mjesec mladog sunca bu-

de zamijenjen sa mjesecom božićnim, a obred njegov sa božićnim obredom.

Kod Slavena kojemu je mističnost prirodjena riječi: bog, bogec i bogataš nose isti korijen. Slaveni je mističnost u patnji i boli. I s tog gledišta on gleda na svoga novoga malog Boga-čovjeka, i s tog gledišta se dađu donekle i razumjeti Chelšicky, Hus, Gregor Lazarević, Zdeba, Potjeha, Skarga, Komensky, Tolstoj, Dostojevski, Rozanov i Berdjajev. Sa tog gledišta moramo promatrati i naše bosansko i južnoslavensko bogomilstvo, koje je u crkvi katoličkoj vidjelo vlast, a Slaven ne voli vlasti on je duhovni anarhist, ali bliže Tolstoju nego Krapotkinu. I bogumilstvo naše, i ako je to putem Bugarske import Albingen-zera iz Francuske, nalazi na tlu našem najbolje uporište, svoj Eldorado.

I sada dolazi odgovor etka pjesme u drugoj svesci Matičino: »divojka se zaklela, da neće ljubiti junačkoga tela«, a imade takva pjesma i u Istri i na otocima kvaternskim. Da neće piti vina rumenoga niti jisti mesa onovoga. Ova pjesma sadržava bogumilski credo (vjerovanje). Slaveni je Božić i Badnjak dan mistike: dan kad je siromašno dijete u štali rodjeno srušilo kraljevstva zemaljska, promijenilo vjere i stare bogove i uspostavilo ravnopravnost medju ljudima, koji su većinom do tada robovali. I za to pjeva čakavska pjesma:

Radujte se narodi kad čujete glas
Da se Isus porodi va bazezni čas.
Saki narod čuj, i Betlemu pristuplj!
»O pastiri čudo novo, niste nigda videli ovo«.

Va jaslice pride roditi se Bog,
koji s neba sidje radi puka svog.

Ovo naglašavaju sve narodne pjesme čakavske, a i naših glagoljaša, kojima je bila vrhovna crkvena vlast: patrijaršija u Ogleđu uz papu rimskoga.

Bog se rodi u Vitiomi,
Vragu silu tagda zlomi.

Poslan bi anjel Gabrijel
Od Boga va grad Nazaret
Jenoi poniznoj divici
Pravoj božjoj službenici.

(Ovu sam pjesmu čuo svako jutro kao dijete u crkvi Sv. Jeronima na Rijeci ili kod kapucina, a i u Sv. Vidu.)

A onda od božićnih koleda:
Došli jesmo sprid vratara
i bogata gospodara.
Zač je Božić dobar dan
Veseli, vesel ovi dan.

Na Novu godinu:

Na tom mladom letu veselimo se,
Mladoga kralja mi molimo,
Daj nan Bog zdravje veselja
I na svitu sega obilja — itd.

A sada jedna legenda gradišćanska iz Železnog, koja remeti svu tu idilu, koja prikazuje već u početku djetetu trnovit put. Ona glasi:

Marija i kovač.

Išla je Marija po toj Črnoj gori po toj črnoj gori po zelenoj lozi. Škura noć je zašla stana ni imela Kovaču je došla, stana je prosila. »Kovaču, kovaču, daj ti nam stana«. »Odhajaj od mene, ne morem ti dati, Imam tovaruša, dan i noć kujemo«. »Kovači, kovači, ča si načinjate?« »A mi načinjamo tri zelene klince. »A ča čete š njimi s ti zeleni klini?« »Mi ćemo ti š njimi Ježuša pribiti!« Na to je mal Ježus iz ruk njoj ispal. Imal je taj kovač jedno dite prez ruk. Dite je priteklo Ježuša vzdignulo, Ježuša vzdignulo Mariji podalo. Onda mi je dite k čači svon priteklo. K čači svon priteklo, tako govorilo: »Poglejte, pogledjte dal mi je Bog ruke, Dal mi je Bog ruke i Diva Marija«. »Da bi ja bil zna, da je to Marija Dal bin njoj bil stana i mehke posteji, Sam bin ja bil legal na trdo kamenji, Juden na znamenje a duši spasenje!« (Nastavit će se)